

Općina
Bibinje

Sveučilište
u Zadru

mh
maticahrvatska
Ogranak Matice hrvatske u Zadru

ZNANSTVENI SKUP O BIBINJAMA

Bibinje, 27. i 28. travnja 2018.

Znanstveni skup o Bibinjama

Bibinje, 27. i 28. travnja 2018.

Znanstveni skup o Bibinjama

Nakladnici:

Sveučilište u Zadru
Općina Bibinje
Matica Hrvatska, Ogranak u Zadru

Za nakladnike:

prof. dr. sc. Dijana Vican
Bruno Bugarija, dipl. ing
Božidar Šimunić, prof.

Organizacijski odbor:

izv. prof. dr. sc. Ante Bralić
Bruno Bugarija, dipl. ing.
prof. dr. sc. Josip Faričić
dr. sc. Ante Gverić
Mirka Sikirić, prof.
Šime Sikirić, struč. spec. admin. publ.
Božidar Šimunić, prof.
Ivan Šimunić, prof.

Urednici:

izv. prof. dr. sc. Ante Bralić
dr. sc. Ante Gverić

Autori fotografija:

Ivan Čondić - fotografija naušnica pronađenih na lokalitetu Petrina u Bibinjama (9. / 10. stoljeće)
Leo Banić - zračna fotografija Bibinja

Grafička priprema i tisak:

Unikat grafika

ISBN: 978-953-331-193-7

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Znanstvene knjižnice u Zadru pod brojem 150929049

Bibinje, 27. i 28. travnja 2018.

PROGRAM

PETAČ, 27. travnja 2018.

Osnovna škola Stjepana Radića, Bibinje

▶ **9.00** Otvaranje skupa, pozdravni govori

▶ **9.30 – 11.00** **ZEMLJOPIS**

- Damir Magaš i Denis Radoš (Sveučilište u Zadru, Odjel za geografiju): GEOMORFOLOŠKE ZNAČAJKE BIBINJA
- Sanja Lozić (Libertas međunarodno sveučilište, Zagreb) i Denis Radoš (Sveučilište u Zadru, Odjel za geografiju): KLIMATSKE ZNAČAJKE BIBINJA
- Josip Terzić (Hrvatski geološki institut): HIDROGEOLOŠKI ODNOSI U PODRUČJU OPĆINE BIBINJE
- Husnjak Stjepan (Agronomski fakultet, Sveučilište u Zagrebu) i Kušan Vladimir (Oikon d.o.o. Institut za primijenjenu ekologiju): ZNAČAJKE I POGODNOST TLA ZA POLJOPRIVREDU OPĆINE BIBINJE
- Josip Faričić (Odjel za geografiju, Sveučilište u Zadru) i Lovrenka Surić, (Odvjetnički ured Karlo Surić): GEOGRAFSKA MOTRIŠTA OBLIKOVANJA I KORIŠTENJA BIBINJSKE TOPONIMIJE
- Snježana Mrđen (Sveučilište u Zadru, Odjel za geografiju) i doc. dr. sc. Silvija Šiljeg (Sveučilište u Zadru, Odjel za geografiju): SUVREMENI DEMOGRAFSKI PROCESI U BIBINJAMA

▶ **11.00 – 11.15** Pauza za kavu

▶ **11.15 – 13.30** **POVIJEST**

- Radomir Jurić (Sveučilište u Zadru, Odjel za turizam i komunikacijske znanosti): ARHEOLOŠKA ISTRAŽIVANJA NA PETRINI
- Ivna Anzulović (Zavod za povijesne znanosti HAZU u Zadru): SREDNJOVJEKOVNA NASELJA NA PODRUČJU KATASTARSKE OPĆINE BIBINJE

- Serđo Dokoza (Sveučilište u Zadru, Odjel za povijest): IZ GOSPODARSKE PROŠLOSTI BIBINJSKOG KRAJA U SREDNJEM VIJEKU
Kristijan Juran (Sveučilište u Zadru, Odjel za povijest): PRILOZI POVIJESTI BIBINJA U 16. I 17. STOLJEĆU
- Lovorka Čoralic i Maja Katušić (Hrvatski institut za povijest, Zagreb): VOJNICI IZ BIBINJA U MLETAČKIM PREKOJADRANSKIM KOPNENIM POSTROJBAMA (18. STOLJEĆE)
- Ante Bralić (Sveučilište u Zadru, Odjel za povijest): BIBINJE ZA AUSTRIJSKE UPRAVE
- Ante Gverić (Državni arhiv u Zadru): BIBINJE OD KRAJA PRVOGA DO KRAJA DRUGOGA SVJETSKOG RATA
- Zlatko Begonja (Sveučilište u Zadru, Odjel za povijest): DRUŠTVENO-POLITIČKE PRILIKE U BIBINJAMA NAKON DRUGOGA SVJETSKOG RATA
- Ante Nazor i Natko Martinić-Jerčić (Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata): BIBINJE U DOMOVINSKOM RATU

► **13.30 – 16.00** Pauza za ručak

► **16.00 – 17.30** **CRKVENA POVIJEST**

- Pavao Kero (Stalna izložba crkvene umjetnosti u Zadru): BIBINJSKI ŽUPNICI I SVEĆENICI RODOM IZ BIBINJA S POSEBNIM OSVRTOM NA DON NIKOLU KUVAČA
- Ante Sorić (Klasična gimnazija Ivana Pavla II.): DON STIPAN SORIĆ
- Ante Gverić (Državni arhiv u Zadru): DON PETAR ŠPANIĆ (1841. – 1916.) – ŽIVOT I DJELOVANJE
- Ante Gverić (Državni arhiv u Zadru): DON MARKO SIKIRIĆ (1858. – 1919.) – ŽIVOT I DJELOVANJE
- Antonio Sekula (Župa sv. Roka Bibinje): IZGRADNJA NOVE CRKVE U DRUGOJ POLOVICI 20. STOLJEĆA

- Zdenko Milić (Župa sv. Roka Bibinje): PASTORAL ŽUPE SV. ROKA U BIBINJAMA OD DRUGOGA SVJETSKOG RATA DO DANAS

▶ **17.30 – 17.45** Pauza za kavu

▶ **17.45 – 18.45** **GOSPODARSTVO**

- Križan Kero (Bibinje): BIBINJSKO GOSPODARSTVO PREMA POVIJESNIM IZVORIMA
- Stjepan Gverić i Dolores Barić (Zavod za prostorno uređenje Zadarske županije): ZNAČAJKE I RAZVOJ PROSTORNOG UREĐENJA OPĆINE BIBINJE
- Ana Pejdo i Ante Blaće (Sveučilište u Zadru, Odjel za geografiju): RAZVOJ TURIZMA U BIBINJAMA
- Ivica Zdrilić i Dominik Sikirić (Sveučilište u Zadru, Odjel za ekonomiju): SMJERNICE ZA STRATEŠKI RAZVOJ GOSPODARSTVA OPĆINE BIBINJE UNUTAR ZADARSKE ŽUPANIJE NAKON 2018. GODINE

SUBOTA, 28. travnja 2018.

Osnovna škola Stjepana Radića, Bibinje

▶ **9.30 – 11.45** **ŽIVOT, KULTURA I KRAJOLIK**

- Hrvoje Petrić (Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu): „MALO LEDENO DOBA“ I BIBINJE. PRILOZI POVIJESTI OKOLIŠA (EKOHISTORIJI)
- Ante Blaće (Sveučilište u Zadru, Odjel za geografiju): PROMJENE KORIŠTENJA ZEMLJIŠTA U BIBINJAMA OD 19. STOLJEĆA DO DANAS
- Zdenko Dundović (Sveučilište u Zadru, Katehetsko-teološki odjel): VIZITACIJE ZADARSKIH NADBISKUPA U ŽUPI BIBINJE OD 17. DO 19. STOLJEĆA

- Grozdana Franov Živković (Zavod za povijesne znanosti HAZU u Zadru): SVAKODNEVNI ŽIVOT BIBINJA 17., 18. I POČETKA 19. STOLJEĆA NA TEMELJU GLAGOLJSKIH RUKOPISA
- Mile Gverić (Bibinje): ZDRAVSTVENO STANJE PUČANSTVA U BIBINJAMA POČETKOM 20. i 21. STOLJEĆA
- Jasenka Lulić Štorić (Narodni muzej Zadar): O BIBINJSKOJ NOŠNJI
- Bojan Goja (Konzervatorski odjel u Zadru, Uprava za zaštitu kulturne baštine): LITURGIJSKI PREDMETI OD SREBRA IZRAĐENI OD 17. DO 19. STOLJEĆA U VENECIJANSKIM I ZADARSKIM RADIONICAMA SAČUVANI U ŽUPI BIBINJE
- Izak Špralja (samostan sv. Mihovila, Zaglav): CRKVENO PJEVANJE U BIBINJAMA
- Šime Šimunić (Bibinje): KULTURNO UMJETNIČKO DRUŠTVO „IVAN GORAN KOVAČIĆ“ U BIBINJAMA

▶ **11.45 – 12.00** Pauza za kavu

▶ **12.00 – 13.15 JEZIK I ŠKOLSTVO**

- Sanda Uglešić (Sveučilište u Zadru, Odjel za povijest): ŠKOLSTVO U BIBINJAMA ZA AUSTRIJSKE UPRAVE
- Marijana Kandić (Osnovna škola Stjepana Radića, Bibinje): ŠKOLSTVO U BIBINJAMA OD 1918. GODINE
- Božidar Šimunić (Matica hrvatska, Ogranak u Zadru): APELATIVI, OPĆE IMENICE U NAZIVU BIBINJSKE TOPONIMIJE
- Tome Šimunić (Bibinje): NASLJEĐE KLASIČNIH JEZIKA U BIBINJSKOM GOVORU
- Ivica Vigato (Sveučilište u Zadru, Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja): JEZIČNE I STILSKE OSOBITOSTI BIBINJSKE MADRIKULE BRATOVŠTINE BLAŽENE GOSPE OD ZAČEĆA

SAŽETCI

► prof. dr. sc. Damir MAGAŠ
dr. sc. Denis RADOŠ
Sveučilište u Zadru, Odjel za geografiju

Geomorfološke značajke Bibinja

U ovom radu razmatraju se geomorfološke značajke šireg područja naselja Bibinja. Prema postojećoj geomorfološkoj regionalizaciji Republike Hrvatske, područje Bibinja pripada megegeomorfološkoj regiji Dinarskog gorskog sustava, makrogeomorfološkoj regiji SZ Dalmacije s arhipelagom, mezogeomorfološkoj regiji Ravnih kotara te subgeomorfološkoj regiji Sjeverozapadni brdsko-zaravansko-udolinski dio Ravnih kotara. Nekoliko je različitih geomorfoloških cjelina koje dominiraju područjem Bibinja. Najzapadnija je priobalna zaravan koja se od obale Jadranskog mora, odnosno Zadarskog kanala do padina brda Križ pruža u prosjeku od 500 do 1000 m širine. Središnji, najdominantniji dio ovog područja je brdo Križ s najvišim vrhom od 150 metara. Brdo Križ pripada priobalnom nizu uzvisina koje se pružaju uzduž obale. Takvo pružanje jedno je od osnovnih značajki reljefa ovog dijela područja Republike Hrvatske. Dominantan položaj i oblik brda Križ čine ga strateški važnim što se pokazalo ključnim u obrani Zadra i zadarskog priobalja tijekom Domovinskog rata. Na jugu je od susjednog brda Tustica odvojeno jarugom koja odvodnjava padine ovih brda i dijelove polja istočno od brda Križ. Bibinjsko polje (Grobница) treća je geomorfološka cjelina ovog područja. Nju karakteriziraju nešto drugačiji geomorfološki procesi budući da se radi o flišnom kompleksu, za razliku od prethodnog, zapadnijeg karbonatnog kompleksa stijena. Stijenska podloga, kao i morfološka obilježja ključni su u oblikovanju reljefa Bibinja. Iako se radi o površinski malom području moguće je geomorfološki raščlaniti i zasebno promatrati njegove cjeline koristeći se metodama terenskih i daljinskih istraživanja.

Ključne riječi: Geomorfologija, Sjeverozapadni brdsko-zaravansko-udolinski dio Ravnih kotara, brdo Križ, Bibinjsko polje, priobalna zaravan

▶ izv. prof. dr. sc. Sanja LOZIĆ
Libertas međunarodno sveučilište
dr. sc. Denis RADOŠ
Sveučilište u Zadru, Odjel za geografiju

Klimatske značajke Bibinja

U ovom radu razmatraju se klimatske značajke šireg područja naselja Bibinja. Prema Köppenovoj klasifikaciji klime područje Bibinja pripada umjereno toploj vlažnoj klimi (Csa ili Sredozemna klima) sa suhim razdobljem u toplom dijelu godine i srednjom temperaturom zraka najtoplijeg mjeseca iznad 22°C. Iako je klima ovog područja slična drugim dijelovima Jadranske Hrvatske koji imaju isti tip klime, pojedini klimatski modifikatori u određenoj mjeri utječu na mikroklimu ovog područja. Analizom 30-godišnjih nizova klimatskih podataka s mreže meteoroloških postaja DHMZ-a, prvenstveno podataka o insolaciji, temperaturama zraka, oborinama, danima s maglom, smjeru i brzini vjetra, utvrdit će se značajke mikroklimе Bibinja. Područje Bibinja djelomično se nalazi uz obalu mora na prisojnoj padini jedne od uzvisina, a djelomično na osojnoj strani i flišnoj udolini sjeverozapadnog dijela Ravnih kotara. Prema geomorfološkim obilježjima prostora moguće je uočiti postojanje određenih razlika u klimi unutar istraživanog područja. Poznavanje obilježja klime važno je radi prevladavajućih gospodarskih aktivnosti, uglavnom turizma, ali i poljoprivrede, radi planiranja budućih aktivnosti i boljeg upravljanja resursima općine Bibinje.

Ključne riječi: Köppenova klasifikacija klime, Csa ili Sredozemna klima, mikroklima Bibinja, insolacija, temperatura zraka, oborine.

▶ dr. sc. Josip TERZIĆ
Zavoda za hidrogeologiju i inženjersku geologiju

Hidrogeološki odnosi u području općine Bibinje

Podzemne vode sjevernog dio općine Bibinje, područje Gornja grobnica, spada u veliki krški slijev - sustav Bokanjac-Poličnik, tj. podzemne vode iz dijela terena oko Zračne luke struje paralelno geološkim strukturama prema Bokanjačkom blatu, no zbog izrazito niskih gradijenata vrlo sporo. Veoma blizu je i velika regionalna zonska razvodnica od koje se podzemne vode dreniraju prema Vranskom polju i jezeru. Dio terena između Gornje grobnice i morfološkog uzvišenja Križ izgrađen je od fliških sedimenata. Riječ je o udolini odakle se vode uglavnom površinski dreniraju prema Gradskom groblju Zadar i utječu

u more u samoj luci Gaženica. Južno od te fliške udoline, potez Križ-Veliko brdo, teren je pretežito izgrađen od okršenih karbonatnih stijena eocenske i kredne starosti. To je lokalni priobalni slijev iz kojeg se podzemne vode dreniraju prema Bibinjama i, u konačnici, moru. Istražio bi se teren uz more od onog uređenog i dosta jakog priobalnog bočatog izvora u Sukošanu, pa sve do Gaženice (ušće površinskog toka) i pokušalo registrirati vodne pojave - izvore i vrulje.

Ključne riječi: Sustav Bokanjac-Poličnik, fliški sedimenti, brdo Križ i Veliko brdo, dreniranje podzemnih voda

▶ prof. dr. sc. Stjepan HUSNJAK
Sveučilište u Zagrebu, Agronomski fakultet
dr. sc. Vladimir KUŠAN
Oikon d.o.o. Institut za primijenjenu ekologiju

Značajke i pogodnosti tla za poljoprivredu Općine Bibinje

U radu će se prikazati osnovne značajke i pogodnost tla koja predstavljaju prirodna dobra od iznimnog značaja za razvoj gospodarstva s obzirom na važnost poljoprivredne djelatnosti na tom području. Pedološka karta izraditi će se temeljem postojećih podataka iz arhive Zavoda za pedologiju te rezultata dopunskih terenskih opažanja. Temeljem fotointerpretacije ortofoto snimaka izraditi će se karta današnjeg načina korištenja zemljišta (u smislu izdvajanja šuma, poljoprivrednog zemljišta, naselja, kamenoloma i drugog.), a ti će rezultati biti inkorporirani u pedološku kartu.

Na temelju značajki sistematskih i kartiranih jedinica tla, značajki reljefa i klime, te zahtjeva poljoprivrednih kultura koje se na tom području mogu uzgajati, izvršiti će se procjena opće pogodnosti zemljišta za poljoprivrednu proizvodnju prema FAO metodi. Temeljem karte pogodnosti izvršiti će se inventarizacija površina pojedinih klasa pogodnosti. Na kraju će se procijeniti mogućnosti daljnjeg razvoja poljoprivrede.

Ključne riječi: općina Bibinje, tlo, zemljište, pogodnost, poljoprivreda

► prof. dr. sc. Josip FARIČIĆ
Sveučilište u Zadru, Odjel za geografiju
Lovrenka SURIĆ
Odvjetnički ured Karlo Surić, Zadar

Geografska motrišta oblikovanja i korištenja bibinjske toponimije

Geografska imena (toponimi) su važan element u svakidašnjoj komunikaciji, a omogućuju prostornu orijentaciju i identifikaciju različitih geografskih objekata. Zrcale važnost pojedinih prirodnih pojava te različite antropogene otiske u krajoliku. Ključan su dio leksika svakog područja, pa tako i bibinjskoga. Na temelju različitih izvora prostornih podataka, objavljene i analizirane građe u znanstvenom članku Božidara Šimunića o bibinjskoj toponimiji, i terenskih ispitivanja izvornih govornika bibinjskoga mjesnoga govora u radu će se razmotriti motivacije za imenovanje pojedinih geografskih objekata, prostorni raspored toponima, toponimske likove zabilježene na kartama tijekom prošlosti te utjecaj društveno-gospodarskih procesa na korištenje bibinjskih toponima, osobito na iščezavanje pojedinih toponimskih likova iz svakidašnjega govora. Očekivani ishod istraživanja je i izrada tematske karte na kojoj će biti ispisana najvažnija geografska imena u Općini Bibinje.

Ključne riječi: geografska imena (toponimi), geografija, karta, Bibinje

► izv. prof. dr. sc. Snježana MRĐEN
doc. dr. sc. Silvija ŠILJEG
Sveučilište u Zadru, Odjel za geografiju

Suvremeni demografski procesi u Bibinjama

Cilj rada jest analiza demografskih procesa naselja Bibinje tijekom 20. i početkom 21. stoljeća. Analizirani su podaci o kretanju ukupnog broja stanovnika, prirodno kretanje, promjene u starosnoj, ekonomskoj i obrazovnoj strukturi stanovništva te proces demografskog starenja. Rasprava i zaključci temelje se na analizi i interpretaciji službenih podataka popisa stanovništva, uglavnom od 1953. do 2011. godine te vitalne statistike od 1964. do 2015. Državnog zavoda za statistiku kao i postojeće literature.

Naselje/općina Bibinje prostire se na 12 km² površine, a prema posljednjem popisu stanovništva 2011. godine bilo je jedno od najgušće naseljenih naselja u Zadarskoj županiji, s više od 300 stanovnika na km². Samo su naselja Zadar, Obrovac i Benkovac imali veću gustoću naseljenosti od Bibinja. Od polovice 19. stoljeća, kada je Bibinje brojilo nešto više od 400 stanovnika, prisutan

je kontinuirani porast stanovništva do 2011. godine kada je u Bibinjama živjelo skoro 4.000 stanovnika. U 134 godine stanovništvo je poraslo za 835%. Od ukupno 229 naselja u Zadarskoj županiji veći porast u istom razdoblju zabilježila su samo dva naselja, Drage i Benkovac.

Štoseitiče ostalih demografskih pokazatelja, Bibinje spada u skupinu demografski „mlađih“ naselja u okviru Hrvatske. Jedno je od rijetkih naselja koje od 1964. godine ima konstantno veći broj živorođenih nego umrlih, a udio mladih (0-14) u ukupnom stanovništvu je prema posljednjem popisu stanovništva bio za oko trećinu veći od udjela starih 65 i više godina. S obzirom na prosječnu starost stanovništva (37,7 godina) Bibinje je demografski najmlađa općina u Zadarskoj županiji, a u okviru Hrvatske nalazi se na devetnaestom mjestu od ukupno 556 gradova/općina. Unatoč tome što se nalazi u uskoj suburbanoj zoni grada Zadra, udio aktivnog zaposlenog stanovništva u Bibinjama je vrlo nizak; samo četiri općine u županiji imaju niži udio.

Ključne riječi: demografija, gustoća naseljenosti, prirodno kretanje stanovništva, obrazovna struktura, udio aktivno zaposlenog stanovništva

▶ dr. sc. Radomir JURIĆ

Sveučilište u Zadru, Odjel za turizam i komunikacijske znanosti

Arheološka istraživanja na Petrini

Na području sadašnjih Bibinja nailazilo se je na skromne rimske graditeljske i grobne ostatke. Ostaci rimskoga vodovoda nalaze se u zaseoku Lonići. U ranom srednjem vijeku doseljeni Hrvati napučili su bibinjsko područje i ostavili ponešto tragova. U povijesnim izvorima spominju se sela Stomorina Vas i Kršnjave selo. Zemlje u užem dijelu današnjih Bibinja pripadale su benediktinskom samostanu Sv. Marije u Zadru.

Posebice je značajan položaj Petrina s ostacima crkve Sv. Petra koja je pripadala selu Sv. Marije. Ostaci crkve su već od prije poznati u stručnoj literaturi. Međutim do 2004. godine nisu se provodila arheološka istraživanja. Poradi nedostatka sredstava radovi su nastavljeni tek koncem 2008. i početkom 2009. godine, te ponovno s puno entuzijazma 2014. godine. Nažalost su i ti radovi prekinuti poradi istih razloga, premda su polučeni vrijedni stručno-znanstveni rezultati. Financijsku potporu istraživanjima zadarskoga arheološkoga muzeja pružili su Općina Bibinje i Zadarska županija, a za konzervatorske radove apside crkve Ministarstvo kulture.

U literaturi je 1898. na graditeljske ostatke crkve upozorio svećenik i arheolog don Luka Jelić. Dosad je u cijelosti istražen unutarnji dio crkve, bliži okoliš uz apsidu i dio prostora uz južni zid crkve, a započelo se s radovima ispred

crkve. Istraženo je i evidentirano nekoliko desetaka grobova koji se datiraju od druge polovice 9. i početka 10. st. do ranog novog vijeka. Osobite vrijednosti je par zlatnih naušnica (sljepočničarki) s okomito postavljenom bademastom jagodom i s po jednom jagodom na bočnim stranama karike. Istraživanja svakako treba nastaviti. Siguran sam da vrijedni rezultati neće izostat. U tom smislu stojim na raspolaganju Općini Bibinje i Zadarskoj županiji. Otkrivene graditeljske ostatke valja konzervirati i prezentirati u tom pitomom dijelu bibinjskoga polja.

Ključne riječi: rimski graditeljski ostaci, Lonići-rimski vodovod, Petrina, selo Sv. Marije, zlatne naušnice

▶ Ivna ANZULović

Zavod za povijesne znanosti HAZU u Zadru

Srednjovjekovna sela na području Katastarske općine Bibinje

Na području današnje k.o. općine Bibinje ubiciramo više srednjovjekovnih sela. Na obali zvanj i Primorje nalazilo se selo Bibinje na čijem se dijelu nalazio i posjed samostana sv. Marije u Zadru zvan i Točinja. To selo je na sjeverozapadu graničilo negdje kod kasnijih Šindijinih stanova s Krševanjim selom u vlasništvu samostana sv. Krševana, a koje se protezalo do današnje Lipauske do zida koji se tu nalazio. Ova sela protezala su se sjeveroistočno do kose na kojoj se nalazila crkva sv. Petra, a sjeveroistočno od te kose nalazio se drugi niz sela. Na sjeverozapadu u vlasništvu sv. Krševana bilo je selo Stubalj, jugoistočno do njega nalazilo se veliko selo samostan sv. Marije zvano Stomorina vas, a do njega selo samostana sv. Dimitrija ili Dumanića selo. Vanjske granice spomenutih srednjovjekovnih sela dijelom se poklapaju s granicama k. o. Bibinje, pa na sjeverozapadu ona obuhvaća i jugoistočni dio srednjovjekovnog sela Gaženice, koje je na jugoistoku graničilo s Krševanjim selom, dok na jugoistoku iz okvira današnjih granica Općine i k.o. Bibinje izlazi položaj Zloušane na kojemu se od početka 16. st. u izvorima spominju Male Bibinje.

Prvotno se šire područje k. o. Bibinje, a dijelom i k.o. Sukošan nazivao Obrovac, a nešto kasnije i Babindub, uskoro se počinju javljati nazivi pojedinih sela prema vlasništvu, ali i dalje na području Obrovca ili Babinduba. I dok se u zapadnom dijelu Obrovca taj naziv od konca 14. i početka 15. st. potpuno gubi, odnosno zamjenjuju ga novi nazivi sela, na jugoistoku sredinom 15. st. još imamo sačuvane nazive Obrovac za sela koja su pripadala samostanu sv. Dimitrija na području k.o. Bibinje i samostanu sv. Nikole iz Zadra ili Sutmikulje selo na području k. o. Sukošan.

U ovom radu obradit ćemo gore spomenuta sela, a posebno ćemo nastojati ubicirati njihove srednjovjekovne nastambe, koliko je to moguće. Također ćemo govoriti o stanovništvu i pojedinim prezimenima, kao i o pojedinim crkvama, župi sv. Petra i bratovštini sv. Petra u Stomorinoj vasi zvanoj i bratovštinom sv. Petra od Babinduba. Prošlost sela pratit ćemo od njihova osnutka do konca 16. st., odnosno do tursko – mletačkog razgraničenja nakon Ciparskog rata 1576. g. kada je rubnim dijelom sjeveroistočnih sela uspostavljena mletačko turska granica.

Ključne riječi: Bibinje, posjed Točinja, Stubalj, Stomorina vas, Male Bibinje, Dumanića selo

▶ izv. prof. dr. sc. Serđo DOKOZA
Sveučilište u Zadru, Odjel za povijest

Iz gospodarske prošlosti bibinjskog kraja u srednjem vijeku

Kako sam naslov kaže, rad će pokušati na temelju dostupne arhivske građe sagledati širi prostor današnjeg sela Bibinje u razdoblju uglavnom razvijenog i kasnog srednjega vijeka s ciljem utvrđivanja strukture posjeda na tom području. Prije svega nastojat će se procijeniti vlasnička struktura gdje će se naglasak staviti na posjede zadarskog plemstva, kao najmoćnije vlasničke skupine u zadarskom distriktu i posebno posjede crkvenih institucija, među kojima svakako treba istaknuti samostan sv. Marije po kojem se, zbog brojnosti njegovih posjeda na tom području, nazivalo i jedno od značajnijih tamošnjih naselja. Naravno uz ove najveće, koliko to budu dopuštali izvori, utvrdit će se i udio nižih društvenih slojeva, gradskih pučana i lokalnog distriktualnog stanovništva, kako u udjelu u vlasništvu nad zemljišnim posjedima, tako i u neposrednom obrađivanju zemlje. Također će se nastojati definirati veličina posjeda te njihov smještaj u prostoru.

Ključne riječi: gospodarska prošlost, struktura posjeda, zadarski distrikt, plemićki posjedi, samostan Sv. Marije

▶ izv. prof. dr. sc. Kristijan JURAN
Sveučilište u Zadru, Odjel za povijest

Prilozi povijesti Bibinja u 16. i 17. stoljeću

U radu će se analizirati i sistematizirati kako objavljeni tako i neobjavljeni arhivski podaci o Bibinjama u razdoblju od Ciparskoga do Kandijskog rata. Narav i sadržaj dostupnih arhivskih vrela nameću nekoliko ključnih tema kojima se može predočiti bibinjska povijest u tom razdoblju: stanovništvo, zemljišni odnosi i blizina mletačko-osmanske granice. Tako će se posebna pozornost posvetiti povijesnoj demografiji, antroponimiji i strukturi težačkih posjeda, a ujedno će se nastojati prepoznati barem neki aspekti bibinjske svakodnevice uvjetovani osmanskim susjedstvom.

Ključne riječi: Ciparski rat, Kandijski rat, zemljišni odnosi, mletačko-osmanska granici, antroponimija

▶ dr. sc. Lovorka ČORALIĆ
dr. sc. Maja Katušić
Hrvatski institut za povijest

Vojnici iz Bibinja u mletačkim prekojadranskim kopnenim postrojbama (18. stoljeće)

Rad je nastavak višegodišnjih proučavanja udjela Hrvata i hrvatskih vojnih snaga u mletačkim kopnenim postrojbama u ranome novom vijeku. Zasniva se na raščlambi gradiva pohranjenog u Archivio di Stato di Venezia (fond državne magistrature za novačenje pod imenom Inquisitori sopra l'amministrazione dei pubblici ruoli), u sklopu kojega su sadržani popisi časnika, dočasnika i običnih vojnika u jedinicama pješništva (Fanti oltramarini) i konjaništva (Cavalleria Croati, Croati a cavallo) u 18. stoljeću. Središnja tema ovog rada su vojnici zavičajem iz Bibinja te se na osnovi raspoloživih podataka razrađuju vremenski okvir i intenzitet njihova prisustva u navedenim vojnim snagama, razdioba unutar pješništva i konjaništva, kao i osobne značajke pojedinih vojnika. Predmet istraživačkog interesa su i zapovjednici satnija i pukovnija u kojima se bilježe ovdje razmatrani vojnici, kao i konkretna mjesta njihova djelovanja. Prema provedenome istraživanju, a riječ je o malenome uzorku, Bibinjci su pretežito bili pripadnici pješačkih jedinica, a njihove su satnije djelovale na području od Mletaka (Lida kao središnje vojne baze) do Dalmacije (Zadar i Sutomišćica na otoku Ugljanu). Vojni zapovjednici unutar čijih su postrojbi zabilježeni vojnici iz Bibinja bili su ugledni pukovnici dalmatinskoga

i bokeljskog podrijetla, djelatni tijekom vojne karijere na širokom potezu mletačkih stečevina od Veneta do Grčke. U zaključku rada napominje se da broj Bibinjaca u mletačkoj profesionalnoj kopnenoj vojsci nije bio velik, ali da i ovaj relativno maleni uzorak pruža mogućnosti za osvjetljavanje jedne manje poznate, ali istraživačke pažnje ipak vrijedne sastavnice iz povijesti Bibinja na izmaku ranoga novog vijeka. Na kraju teksta se u formi priloga donosi cjelovit poimenični pregled svih do sada istraženih vojnika iz Bibinja u mletačkim prekomorskim kopnenim postrojbama.

Ključne riječi: Bibinje, Mletačka Republika, Fanti oltramarini, Croati a cavallo, vojna povijest, 18. stoljeće.

▶ Izv. prof. dr. Ante BRALIĆ
Sveučilište u Zadru, Odjel za povijest

Bibinje za austrijske uprave

Bibinje je tijekom austrijske uprave (1797.-1806. i 1913.-1918.) bilo dijelom zadarske općine. Na početku je to bilo relativno maleno mjesto (294 stanovnika 1830.) doživjelo je kroz proces demografske tranzicije brzi porast stanovništva (857 stanovnika 1910.). Od kraja 19. stoljeća stanovnici Bibinja intenzivno ulaze u proces hrvatske nacionalne integracije i to kroz djelovanje Stranke prava u Dalmaciji. Upravo će Bibinjci biti ona snaga koja će davati robusnost hrvatskom pokretu u zadarskoj općini gdje je na vlasti bila Talijanska stranka. U tom procesu najvidljiviju ulogu imali su don Marko Sikirić, Mihovil Španjić i bibinjski učitelj Toma Bulić. Kroz istraživanja arhivske građe, ondašnjeg novinstva, a osobito izbora za Dalmatinski sabor i Carevinsko vijeće pokušat će se rekonstruirati ondašnji politički i društveni život mjesta.

Ključne riječi: austrijska uprava, Općina Zadar, Stranka prava u Dalmaciji, hrvatska nacionalna integracija, demografska tranzicija

▶ dr. sc. Ante GVERIĆ
Državni arhiv u Zadru

Bibinje od kraja Prvoga do kraja Drugoga svjetskog rata

Nakon stoljetne austrijske uprave, Bibinje je od kraja Prvoga do kraja Drugoga svjetskog rata prošlo turbulentno razdoblje u kojem se izmijenilo nekoliko političkih i vojnih režima: od poslijeratne talijanske okupacije, Kraljevine Srba,

Hrvata i Slovenaca, Kraljevine Jugoslavije, talijanske okupacije 1941., zatim nakon kapitulacije Italije formalne nadležnosti Nezavisne države Hrvatske, ali stvarno pod nadzorom jedinica Narodnooslobodilačkog pokreta, te koncem i neposredno nakon rata pod nadzorom mjesnog Narodnooslobodilačkog odbora. Na rubu velike jugoslavenske države, na granici i pred vratima „talijanskoga“ Zadra u koji se svakodnevno odlazilo, Bibinje je prolazilo „iskustvo granice“ i iskustvo dvaju svjetova. Stanovništvo Bibinja trpjelo je posljedice stradavanja u oba svjetska rata. Ipak, tijekom dva međuratna desetljeća mjesto je živjelo relativno intenzivnim društveno-političkim, socijalnim i crkvenim životom. Talijanska okupacija Dalmacije u travnju 1941., praćena fašističkim represalijama, opravdano je izazvala reakciju Bibinjaca na otpor za obranu vlastitih domova i borbu za nacionalnu emancipaciju sa svrhom uspostave hrvatske države. Velik broj bibinjske mladeži stoga se priključio partizanskom pokretu. Okidač je svakako bilo brutalno mučenje i strijeljanje trojice bibinjskih mladića u lipnju 1943. Manji dio Bibinjaca nacionalne je interese vidio u borbi za očuvanje Nezavisne države Hrvatske. Nekolicina, pak, Bibinjaca svrstala se na stranu fašističke Antikomunističke bande. Strašna bilanca Drugog svjetskog rata u Bibinjama je 86 žrtava: što boraca na ratištu, što ubojstava vojnika ili civila u različitim situacijama, što žrtava prilikom talijanskog bombardiranja mjesta u proljeće 1941. Među 86 žrtava ističe se nekoliko svirepih mučenja i ubojstava. Najveći broj žrtava su pripadnici partizanskih jedinica te civili ubijeni u talijanskom bombardiranju mjesta.

U ovom će se radu, na temelju izvornoga arhivskog gradiva te zapisanih svjedočanstava suvremenika događaja, pokušati prikazati i analizirati glavne značajke društvenog, političkog i vjerskog života u Bibinjama u predmetnom razdoblju.

Gljučne riječi: Bibinje, Kraljevina Jugoslavija, talijanska okupacija, Drugi svjetski rat, partizanski pokret, ustaški pokret, stradali

▶ doc. dr. sc. Zlatko BEGONJA
Sveučilište u Zadru, Odjel za povijest

Društveno-političke prilike u Bibinjama nakon Drugoga svjetskog rata

Poslijeratno razdoblje, napose do početaka 60-ih godina dvadesetoga stoljeća, ostalo je obilježeno uspostavom i učvršćenjem komunističkog totalitarnog režima u Jugoslaviji, pa time i Hrvatskoj, što je u takvim okolnostima imalo svojega odjeka i na prostoru Bibinja. U tom kontekstu ovo je mjesto potencirano bilo izloženo agresivnim postupanjima novouspostavljenih komunističkih vlasti, koje su se zbog imperativne provedbe doktrinarnih

načela služile svim oblicima represivnih metoda u cilju stvaranja politički prikladnog društvenog ozračja. Provedba općih zakonskih normi, iza kojih se prioritarno krila obveza uspostave revolucionarnih načela, bila je ispunjena obračunima s pojedincima i skupinama osoba koje zbog svojih svjetonazorskih opredjeljenja nisu bila prihvatljiva aktualnim vlastima. Stoga se spomenuto razdoblje odnosi na djelovanje Općinskog, odnosno Mjesnog Narodnog odbora Bibinje, kao i partijske organizacije toga mjesta u naznačenom vremenskom razmeđu. Također, u ovome pregledu zbivanja naznačit će se i ustroj lokalnih struktura vlasti, kao i problematika koja je povezana s agrarnom reformom za mjesto Bibinje.

Ključne riječi: komunistički totalitarni sustav, represija, Mjesni narodni odbor Bibinje, agrarna reforma

▶ izv. prof. dr. sc. Ante NAZOR
dr. sc. Natko MARTINIĆ-JERČIĆ
Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata

Bibinje u Domovinskom ratu

Bibinje je tijekom 20. stoljeća imalo veliku simboličku važnost kao središte jake hrvatske identifikacije u zadarskom kraju, pa i u širem kontekstu. Stvaranje samostalne hrvatske države devedesetih godina 20. stoljeća imalo je veliki utjecaj na politička kretanja u mjestu. Bibinjci su masovno glasovali za HDZ i stranke koje su se zalagale za hrvatsku neovisnost, a među prvima su se uključili u nove policijske postrojbe. Osobitu ulogu u tom procesu imala je pogibja Franka Lisice 2. svibnja 1991. godine koji je među prvima poginuo u stvaranju hrvatske države. Bibinjci se masovno učlanjuju u dobrovoljačke odrede. Tijekom Domovinskog rata, dio bibinjske katastarske općine (polje) bilo je pod okupacijom, a Bibinjci su imali veliku ulogu u oslobađanju brda Križ od srpske okupacije.

Ključne riječi: Domovinski rat, Bibinje, Franko Lisica, dobrovoljački odredi, brdo Križ

▶ dr. sc. Pavao KERO

Stalna izložba crkvene umjetnosti, Zadar

Bibinjski župnici i svećenici rodom iz Bibinja s posebnim osvrtom na don Nikolu Kuvača

Bibinje, primorsko mjesto smješteno istočno od Zadra, postoji kao župa od XV. st. Iz prvih stoljeća organiziranoga vjerskog života u tom mjestu nemamo podataka o tome tko su i kada bili župnici Bibinja. Tek zahvaljujući matičnim knjigama krštenih, vjenčanih i umrlih, od XVII. st. možemo točno odrediti od kada do kada je koji svećenik bio župnikom u Bibinjama. Prateći rad tih svećenika, mogli smo uočiti da su neki od njih dali veći doprinos vjerskome životu i zato ćemo ih u ovome članku izdvojiti, naročito don Nikolu Kuvača, koji je bio župnik u Bibinjama sredinom XX. st. U članku će biti govora i o svećenicima koji su rođeni u Bibinjama, od kojih neizostavno moramo spomenuti nekoliko imena: don Stipe Sorić, don Šime Banić, don Josip Vuica, don Ante Fuzul, don Marko Sikirić, don Petar Španić i još živući o. Grgo Sikirić, TOR. Ovim člankom želimo potaknuti sve one koji proučavaju povijest Bibinja kao vjerske zajednice, da nastave istraživati život i djelovanje svećenika koji su tu zajednicu predvodili ili su iz nje ponikli. Oni su se uz puno muke trudili da povjerene im župe unaprijede ne samo duhovno, nego i materijalno i kulturno, te da ljudi preko ovoga raspadljivoga i prolaznoga steknu neraspadljivo i neprolazno vječno spasenje u Gospodinu.

Ključne riječi: župa Bibinje, matične knjige, bibinjski župnici, bibinjski svećenici

▶ mr. sc. Ante SORIĆ

Klasična gimnazija Ivana Pavla II.

Don Stipan Sorić

Cilj ovoga rada je istražiti i zaokružiti lik i djelo don Stipana Sorića, jednog od najpoznatijih svećenika i boraca rodnoga mu Bibinja te iznijeti važnost njegove uloge u obrani Dalmacije 17. stoljeća kroz pisanja i istraživanja brojnih povjesničara i književnika hrvatskog i muslimanskog ambijenta. U kontekstu Kandijskog rata Luka Jelić o don Stipanu piše: „Nad svime sja, i to svim pravom, ime viteškog don Stipana Sorića“, pa je nakana ovoga rada njegovo ime ponovo oteti zaboravu prošlosti i staviti ga na postolje na kojemu stoljećima stoje brojni drugi bibinjski rodoljubi i heroji. U radu će se obraditi Sorićev životopis, a ponajviše njegova uloga u Kandijskom ratu putem izvorne građe. Proučit će se recepcija Sorićeve lika u književnim djelima.

Ključne riječi: don Stipan Sorić, Kandijski rat, književna recepcija, Bibinje, mletačko-osmanska granica

▶ dr. sc. Ante GVERIĆ
Državni arhiv u Zadru

Don Petar Španić (1841. – 1916.) – život i djelovanje

Petar Španić jedan je od rijetkih Bibinjaca koji su se istakli društvenim i javnim djelovanjem na prijelazu 19. u 20. stoljeće. Potječe iz obitelji koja je tek u dvije generacije živjela u Bibinjama. Petar Španić imao je dva brata, no kako ni jedan nije imao muških potomaka, bibinjska loza Španića je izumrla. Zaređen za svećenika, tek je kratko djelovao u pastoralu u Zadarskoj nadbiskupiji. Među generacijama dalmatinskih svećenika koji su se obrazovali na Centralnom bogoslovnom sjemeništu u Zadru, Španić je ostao zapamćen kao, danas bismo rekli legendarni, profesor Pastoralne teologije koju je predavao od 1869. do 1904. godine. Bila mu je ponuđena služba rektora Zavoda sv. Jeronima u Rimu, na čemu se zahvalio. Aktivno je djelovao na karitativno-socijalnom i dušobrižničkom području u Zadru. Svoju pozamašnu ušteđevinu oporučno je ostavio mnogim ustanovama u dobrotvorne svrhe kao i za stipendiranje jednoga svećeničkog kandidata.

Ključne riječi: don Petar Španić, Bibinje, Centralno bogoslovno sjemenište u Zadru, karitativno djelovanje

▶ dr. sc. Ante GVERIĆ
Državni arhiv u Zadru

Don Marko Sikirić (1858. – 1919.) – život i djelovanje

Kao Bibinjac rodom i dugogodišnji župnik Bibinja (1884. – 1919.) don Marko Sikirić ostao je u bibinjskom kolektivnom sjećanju kao svekoliki vođa Bibinja u vremenu pod austrijskom upravom, u doba Prvoga svjetskog rata i u kratkom razdoblju talijanske okupacije nakon raspada Austro-Ugarske Monarhije. Sikirić nije bio samo župnik mjesta; iskazao se kao zauzeti predvodnik u kulturnom i obrazovnom podizanju zaostalog mjesta. Politički je bio izrazito aktivan kao član i propagator dalmatinske stranke prava don Ive Prodana. Upravo njegovim zaslugama Bibinjci su bili pravaški i nacionalno orijentirani. U prikazu života i djelovanja don Marka Sikirića, koristit će se izvorna dokumentacija iz Župnog arhiva u Bibinjama, iz Arhiva Zadarske nadbiskupije i različitih ondašnjih glasila.

Ključne riječi: don Marko Sikirić, Bibinje, pravaštvo, talijanska okupacija, progonstvo

▶ Antonio SEKULA

Župa sv. Roka Bibinje

Izgradnja nove crkve u drugoj polovici 20. stoljeća

U radu se obrađuju višekratni pokušaji izgradnje crkve u Bibinjama, počevši od inicijative župnika don Nikole Kuvača 1939. godine, koja se nije realizirala zbog Drugoga svjetskog rata. Nakon rata, 1960-ih godina, ideja o gradnji crkve ponovno oživljava dolaskom franjevac-trećoredaca u bibinjsku župu, međutim crkva ni tada nije napravljena. Ideja se nanovo pokrenula 1983. i 1984. godine, te je uz doprinose župljana i Bibinjaca iz dijaspore crkva Velike Gospe izgrađena u rekordnom roku tijekom 1985. godine.

Ključne riječi: nova crkva, don Nikola Kuvač, franjevci-trećoredci, crkva Velike Gospe

▶ mr. sc. Zdenko MILIĆ

župnik Bibinja

Pastoralne aktivnosti i život župe Bibinje od 1945. godine do danas

U ovom radu želi se prikazati život župe i događanja na crkvenom duhovnom području od Drugog svjetskog rata do danas na temelju crkvenih matica, župne kronike i ostalih dokumenata u župnom arhivu, kao i u arhivu Nadbiskupije koji se odnose na župu Bibinje. U to će biti uključeni i članci iz Vjesnika Zadarske nadbiskupije o župi, te iz Glasnika župe koji izlazi već 15 godina. Bit će prikazan pastoral, kao i događanja i običaji povezani uz crkvu sv. Roka, te novu crkvu Velike Gospe koja je sagrađena 1985. godine (misije, duhovne obnove, mlade mise, zborovi, ministranti, društva, crkveni pokreti, sakristani, proslave obljetnica, župna kateheza, krizme, prve pričesti, krštenja, vjenčanja, način sprovoda, duhovna zvanja ...) Rad će govoriti o pastoralu za vrijeme pojedinih župnika, o okolnostima gradnje i obnove crkvenih objekata, te o djelovanju u župi časnih sestara Kćeri Milosrđa TSR sv. Franje i Karmelićanki Božanskog Srca Isusova.

Ključne riječi: župa Bibinje, crkva Sv. Roka, crkva Velike Gospe, pastoralni rad, časne sestre

▶ mr. sc. Križan KERO
Bibinje

Bibinjsko gospodarstvo prema povijesnim izvorima

Općina Bibinje je, krajem devetnaestog i početkom dvadesetog stoljeća, po svojim prirodnim resursima spadala u siromašnije općine zadarske regije. U usporedbi sa susjednim općinama (Sukošan i Zemunik) raspolagala je s najmanje zemljišta, osobito kvalitetnih vrtnih i oraničnih površina. Temeljem navedenog, proizvodnja poljoprivredno-prehrambenih proizvoda nije bila dostatna za primjerenu prehranu stanovništva, a u usporedbi s općinama Sukošan i Zemunik, u Bibinjama se proizvodilo ukupno i po stanovniku znatno manje žita, te mesa i mlijeka – tada najznačajnijih proizvoda u svakodnevnoj prehrani. Međutim, prema plaćenom godišnjem porezu i po strukturi poljoprivredne proizvodnje, uočljivo je da su proizvođači općine Bibinja bili jako usmjereni prema tržištu – osobito gradskoj tržnici u Zadru, te unatoč maloj proizvodnji, značajan dio dobara su proizvodili za prodaju (grožđe, mlijeko, maslinovo ulje, drvo i sl.) te su na taj način popunjavali objektivno siromašne kućne budžete. Gospodarski gledajući, Bibinje je na najbolji način koristilo blizinu tržišta grada Zadra, te unatoč siromašnim prirodnim resursima, uspijevalo je kvalitetnom usmjerenošću na tržišnost prodaje popravljati svoje gospodarsko stanje.

Ključne riječi: prirodni resursi, proizvodnja živežnih namirnica, tržišna usmjerenost

▶ Stjepan GVERIĆ
Dolores BARIĆ
Zavod za prostorno uređenje Zadarske županije

Značajke i razvoj prostornog uređenja Općine Bibinje

Općina Bibinje dio je zadarske urbane regije kao prostorno-razvojne cjeline Zadarske županije. Obuhvaća površinu od 12,95 km² i jedno istoimeno naselje u kojem je prema popisu 2011. godine živjelo 3985 stanovnika. Temeljni suvremeni prostorno planski dokument je Prostorni plan uređenja Općine Bibinje, a na nižim razinama prostor se uređuje urbanističkim planovima uređenja. U radu će se analizirati cjelokupna prostorno-planska problematika promatranog područja, od prvih oblika prostornoga uređenja do suvremenih dokumenata. Nadalje, analizirat će se težnje i mogućnosti daljnjeg prostornog razvoja naselja i općine Bibinje.

Ključne riječi: Bibinje, prostorno uređenje, prostorno-planska dokumentacija, prostorni plan

▶ doc. dr. sc. Ana PEJDO
doc. dr. sc. Ante BLAĆE
Sveučilište u Zadru, Odjel za geografiju

Razvoj turizma u Bibinjama

Suvremene gospodarske značajke mnogih naselja Primorske Hrvatske, a posebno priobalnih, temelje se na turističkoj djelatnosti. Turizam nije samo djelatnost koja upošljava većinu radno sposobnog stanovništva nego je i generator društvenih i demografskih promjena kao i promjena krajolika. Cilj rada je istražiti razvoj i značajke turizma Bibinja i njegov utjecaj na transformaciju naselja i promjene gospodarske strukture.

Bibinje su priobalno naselje smješteno u središnjem dijelu Primorske Hrvatske u neposrednoj blizini Zadra. Prirodna osnova bila je inicijalni čimbenik privlačenja turista i razvoja turizma. Značajne promjene su nastupile izgradnjom Jadranske turističke ceste tj. magistrale 1960-ih i sve većim dolaskom turista. Vrhunac takvog masovnog turizma ostvaren je 80-ih godina prošlog stoljeća. Domovinski rat je značajno unazadio turistički sektor, broj turista i noćenja je višestruko opao, a počeo se oporavljati nakon 1995., po završetku ratnih operacija. Posljednjih godina bilježe se rekordi turističkog prometa u mnogim naseljima Primorske Hrvatske, pa tako i u Bibinjama. Tomu je prethodio porast broja postelja tj. broja smještajnih kapaciteta izgradnjom stanova za odmor i apartmana. Osim kupališnog turizma, koji prevladava u Bibinjama, važan je i nautički turizam koji se razvija od izgradnje marine D-Marina Dalmacija, najveće na istočnoj obali Jadrana.

Ključne riječi: turizam, utjecaj turizma na naselje, stanovi za odmor i apartmani, nautički turizam

▶ doc. dr. sc. Ivica ZDRILIĆ
Dominik SIKIRIĆ
Sveučilište u Zadru, Odjel za ekonomiju

Smjernice za strateški razvoj gospodarstva Općine Bibinje unutar Zadarske županije nakon 2018. godine

Općina Bibinje posjeduje dokument Program ukupnog razvoja Općine Bibinje 2013-2018. koji predstavlja polaznu osnovu za novo razdoblje. Unutar prostora Zadarske županije Općina Bibinje organizirana je kao jedna od 34 jedinice lokalne samouprave. Za većinu administrativnih, gospodarskih i društvenih usluga, stanovništvo Općine Bibinje gravitira prema Gradu Zadru.

Budući da je prostorni plan razvoja Zadarske županije predvidio kako je potrebno jačati druge županijske centre uz grad Zadar, a i zbog same potrebe za širenjem prostora grada, Općina Bibinje u skoroj budućnosti ima priliku postati novi „gospodarski“ centar i jedna od najsnažnijih općina Zadarske županije. Uzimajući u obzir prostornu analizu, položaj i infrastrukturu ključne za gospodarski razvoj, autori analiziraju, pored postojećih i nove smjernice gospodarskog razvoja Općine. Pri tome je ključan novi razvoj zona u kojima su moguće gospodarske aktivnosti, a naročito u kontekstu nove luke Gaženica, gdje se može iskoristiti potencijal blizine, za razvoj gospodarski uzlet. Uz to autori imaju namjeru provesti dubinski intervju s ključnim osobama unutar Općine Bibinje, te njihova zapažanja koristiti u radu.

Ključne riječi: Općina Bibinje, gospodarstvo, razvoj, strategija.

▶ izv. prof. dr. sc. Hrvoje PETRIĆ
Odsjek za povijest, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

„Malo ledeno doba“ i Bibinje. Prilozi povijesti okoliša (ekohistoriji)

Povijest okoliša ili ekohistorija proučava razne aspekte međudnosa ljudi i okoliša u prošlosti. U istraživanom razdoblju Bibinje su predstavljale agrarno društvo, izrazito ovisno o okolišnim promjenama te vrlo ranjivo. U suvremenoj povijesti okoliša (ekohistoriji) koncept ranjivosti široko je prihvaćen i koristi se pri istraživanju utjecaja klimatskih promjena, elementarnih nepogoda, vremenskih prilika i inih okolišnih faktora na ljudsko društvo. Stoga ću pokušati primijeniti tzv. FVAM model analize ranjivosti na glad ("famine vulnerability analysis model"). U ovom radu ću se osim Bibinja osvrnuti i na širi okolni prostor, radi komparacije sličnih procesa, ali i zbog kontrole dobivenih rezultata. U kronološkom i problemskom smislu rad će se vezati uz period tzv. „malog ledenog doba“, koje se ugrubo poklapa s razdobljem od 15/16. do 19. stoljeća.

Ključne riječi: ekohistorija, klimatske promjene, „maleno ledeno doba“, FVAM model

▶ doc. dr. sc. Ante BLAĆE

Sveučilište u Zadru, Odjel za geografiju

Promjene korištenja zemljišta u Bibinjama od 19. st. do danas

Razvoj ljudskih zajednica u izravnoj je vezi s poljoprivredom tj. uzgojem biljaka i životinja radi proizvodnje hrane. Budući da se poljoprivreda počela razvijati od neolitika, od toga razdoblja se mogu istraživati i promjene korištenja zemljišta. Cilj rada je analizirati promjene korištenja zemljišta na području katastarske općine Bibinje od 19. st. do danas, ali dati i uopćeni prikaz korištenja zemljišta do 19. st. Osim arhivskih izvora (podaci franciskanskog katastra) u istraživanju će se koristiti i noviji materijali (ortofoto snimke, podaci Državne geodetske uprave).

S obzirom na geografski položaj i prirodnogeografske značajke katastarske općine Bibinje, korištenje zemljišta (a time i oblikovanje krajolika) počelo je u prapovijesti. Od tada je ono bilo uvjetovano političkim, društvenim i gospodarskim prilikama pa je u određenim razdobljima korištenje zemljišta obilježeno usponima (npr. u antici), a u nekim padovima (npr. tijekom mletačko-osmanskih ratova). Bez obzira na to, poljoprivreda je do sredine 20. st. bila osnovna djelatnost kojom se stanovništvo bavilo, posebno uzgojem žitarica i stoke sitnog zuba. Sukladno tome, oranice i pašnjaci bili su često najrasprostranjenije kategorije zemljišta. U drugoj polovici 20. st., prvo zbog industrijalizacije obale (tako i obližnjeg Zadra), a zatim jačanja turizma u Bibinjama, stanovništvo je napuštalo poljoprivredu kao prevladavajuću djelatnost i zapošljavalo se u djelatnostima sekundarnog i tercijarnog sektora. Iako kronološki najkraće te su promjene korištenja zemljišta vrlo intenzivne što je u krajoliku vidljivo kao prirodna obnova raslinja na nekoć iskrčenim površinama i izgradnja stambene infrastrukture.

Ključne riječi: poljoprivredno zemljište, korištenje zemljišta, industrijalizacije obale, krajobrazne promjene

▶ dr. sc. Zdenko DUNDOVIĆ

Sveučilište u Zadru, Katehetsko-teološki odjel

Društvo za povjesnicu Zadarske nadbiskupije - "Zmajević"

Vizitacije zadarskih nadbiskupa u župi Bibinje od 17. do 19. stoljeća

U radu se na temelju izvornoga arhivskoga gradiva vizitacija zadarskih nadbiskupa u razdoblju od 17. do 18. stoljeća razmatra religiozni, društveni i ekonomski život župe Bibinje. Vizitacije su izvanredna povijesna vrela za

poznavanje bibinjske svakodnevne kroz prizmu odredbi zadarskih prelata u smislu poboljšanja religioznoga i ćudorednoga života u župi. Kritički osvrti zadarskih nadbiskupa (i kapitularnih vikara u vrijeme sedesvakancije) pomažu boljem razumijevanju poteškoća s kojima se susretalo svećenstvo u svakodnevnom životu, a ponešto se saznaje o materijalnom stanju sakralnih građevina na području župe, ekonomskim (ne)prilikama uglavnom siromašnoga društva, osobito s obzirom na ratna zbivanja tijekom Morejskoga rata (1684.–1699.) i Drugoga morejskog rata (1714.–1718.), čije su posljedice bitno utjecale na ekonomski razvoj, demografsko stanje i život stanovništva Bibinja u razmatranom razdoblju. Podatci zapisani u vizitacijama zadarskih nadbiskupa stavit će se u korelaciju s dosad objavljenim istraživanjima.

Ključne riječi: župa Bibinje, župna crkva sv. Roka, vizitacije, životne prilike

▶ dr. sc. Grozdana FRANOV-ŽIVKOVIĆ
Zavod za povijesne znanosti HAZU u Zadru

Svakodnevni život Bibinja 17., 18. i početka 19. stoljeća na temelju glagoljskih rukopisa

U radu će se analizirati svakodnevni život Bibinja u 17., 18. st. i početkom 19. stoljeća. Napravila bi se analiza odnosa seoskih običaja na temelju propisa starohrvatskog običajnog prava te statutarnog venecijanskog prava (odredbi Zadarskog statuta), kao i utjecaja turskog područja i njihovih običaja (pitanje nasljeđivanja, položaja žena, vanbračne djece, načina sklapanja braka, rad bratovština itd.), sve gledano kroz važne povijesne događaje ovog razdoblja: npr. turske provale i turski ratovi, ojačana gospodarska i društvena uloga bratovština pa krajem 18. st. njihovo ukidanje, pojava tiska, odnos usmene i pisane kulture. Bit će obrađena civilna i vojna organizacija vlasti u selu, kao što su seoski sudci te pripadnici teritorijalnih snaga (npr. kapetani, koji su se još nazivali vojvode, harambaše), a koji su u mirnodopsko vrijeme imali ulogu seoske policije. Nosioci sjećanja i važni predstavnici vlasti u selu su bili i starci, kao ostatak starohrvatskog običajnog prava.

Bratovštine su imale veliku gospodarsku, kulturnu, političku, vjersku, humanitarnu i ostalu ulogu u selu. Za Bibinje su do sada pronađene četiri bratovštine, a samo za Bratovštinu Blažene Gospe od Začeca je sačuvana Madrikula od 1710. do 1892. godine pisana dijelom glagoljskom kurzivom, a dijelom latinicom.

Opisali bi se i različiti oblici vlasništva nad zemljom (vinogradi, vrtovi, polja, livade). Tako se kao vlasnici pojavljuju veleposjednici, samostani, crkva, bratovštine, ali i seljaci (pojedinačna ali i zajednička zemljišta).

Većina dokumenata upotrebljenih u ovom radu kao što su matične knjige, knjige bratovština, knjige računa, oporuke i razna druga vrela su pisani kurzivnom glagoljicom, hrvatskom ćirilicom (bosanicom), nešto manje talijanskim i latinskim jezikom.

Ključne riječi: Historija svakodnevice, starohrvatsko običajno pravo, statutarano venecijansko pravo, turski pravni utjecaj, matične knjige

▶ mr. sc. Mile GVERIĆ, dr. med.
Bibinje

Zdravstveno stanje pučanstva u Bibinjama početkom 20. i 21. stoljeća

U radu se procjenjuje zdravstveno stanje mještana Bibinja početkom 20. stoljeća i stoljeće kasnije, zadnjih nekoliko godina. Analizirani su podaci o uzrocima smrti zabilježeni u Knjizi umrlih Župe sv. Roka u Bibinjama od 1901. do 1915. godine. Zdravstveno stanje zadnjih godina utvrđeno je na temelju podataka iz dvije ordinacije obiteljske medicine u Bibinjama, od 2014. do 2017. godine te izvješća Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo u Zadru. Analizirani su podaci prema dobi, spolu i uzrocima smrti te učestalosti pojedinih bolesti. U razdoblju početkom 20. stoljeća uočljiv je veliki broj umrlih, gdje prosječna stopa iznosi 19,9/1000 stanovnika ali je broj rođenih bio više nego dvostruko veći, sa stopom od 42,1/1000 stanovnika. Uočljiv je veliki broj umrle djece i mlađih osoba a kao uzrok smrti najčešće su navedeni opća slabost, tuberkuloza, upala pluća i različite infekcije. Vrlo mali broj mještana živio je više od 80 godina života. Zadnjih godina, po svojoj učestalosti, posljedicama na zdravlje i po smrtnosti, u Bibinjama su najznačajnije maligne bolesti te kardiovaskularne i cerebrovaskularne bolesti. Zadnjih godina, osim rijetkih izuzetaka, nije bilo umrle djece. Iako je broj rođenih znatno manji nego prije jednoga stoljeća, višestruko se smanjila i stopa smrtnosti pa Bibinje i dalje ima pozitivan prirast stanovništva. Veći broj mještana živio je preko 80 godina.

Ključne riječi: Matična knjiga umrlih, zdravstveno stanje, ordinacija opće medicine Bibinje, uzroci smrti

▶ dr. sc. Jasenka LULIĆ ŠTORIĆ
Etnološki odjel Narodnog muzeja Zadar

O bibinjskoj nošnji

U nošnji obalnog dijela sjeverne Dalmacije ogledaju se utjecaji dinarske i jadranske kulture pa se to odnosi i na Bibinje. Blizina Zadra utjecala je na ranije napuštanje starijih oblika bibinjske nošnje nego što je to bio slučaj u koprenom zaleđu. Tako se pojedini dijelovi nošnje gube već krajem XIX. stoljeća, ali su nazivi pojedinih odjevnih predmeta sačuvani gotovo do danas. U Etnološkom odjelu Narodnog muzeja Zadar ima svega nekoliko odjevnih predmeta iz Bibinja, ali postoje odjevni predmeti istog ili sličnog naziva iz nekih drugih obalnih mjesta sjeverne Dalmacije pa se može pretpostaviti da su postojale određene sličnosti u nošnji. Bibinjska nošnja sačuvana je na starim fotografijama te se kroz njih mogu pratiti promjene u nošnji tijekom XX. stoljeća kao i prihvaćanje suvremenog odijevanja. Etnološki odjel prikupljao je usmene podatke o bibinjskoj nošnji krajem XX. stoljeća i početkom XXI. stoljeća, a odnose se najviše na razdoblje između 1. i 2. svjetskog rata te poslije 2. svjetskog rata. Kulturno umjetničko društvo Ivan Goran Kovačić iz Bibinja čuva najmlađu varijantu bibinjske nošnje koja se nosila prije prihvaćanja suvremenog odijevanja.

Ključne riječi: bibinjska nošnja, dinarska kultura, jadranska kultura, rekonstrukcija nošnje

▶ dr. sc. Bojan GOJA
Konzervatorski odjel u Zadru, Uprava za zaštitu kulturne baštine

Liturgijski predmeti od srebra izrađeni od 17. do 19. stoljeća u venecijanskim i zadarskim radionicama sačuvani u župi Bibinje

Župa sv. Roka u Bibinjama posjeduje znatan broj umjetnički oblikovanih liturgijskih predmeta izrađenih od srebra u različitim zlatarskim tehnikama. Glavnina ovih predmeta izložena je u zbirci postavljenoj u crkvi sv. Ivana Krstitelja. Od izložaka kvalitetom i vremenom nastanka izdvajaju su predmeti izrađeni do kraja 16. stoljeća u zadarskim zlatarskim radionicama koji su već bili tema iscrpnih povijesno-umjetničkih istraživanja i znanstvene obrade. Stoga je u ovom radu pažnja posvećena liturgijskom posuđu nastalom u venecijanskim i manjim dijelom zadarskim zlatarskim radionicama u razdoblju od 17. do početka 19. stoljeća. Umjetnički oblikovano liturgijsko posuđe izrađeno u venecijanskim zlatarskim radionicama brojan je i

neizostavan dio crkvenih inventara duž istočne jadranske obale. Bez obzira što je tek manji dio ovih predmeta u svakodnevnoj upotrebi pa ih nalazimo sačuvane u sakristijskim ormarima ili izložene u crkvenim zbirka, danasnjihova količina prvenstveno svjedoči o nekadašnjoj raskoši crkvenih interijera. Iako je riječ o manjoj količini predmeta na primjercima iz Bibinj prepoznatje velik broj različitih venecijanskih kontrolnih i radioničkih žigova. Uočeni su žigovi radionice »Orso« koja je djelovala kroz 16. i 17. stoljeće a radi se o jednoj od najvažnijih venecijanskih zlatarskih radionica, zatim radionice »Scudo« aktivne u 16. i 17. stoljeću te radionice »alla Samaritana« aktivne krajem 17. i početkom 18. stoljeća. Od kontrolnih žigova uočeni su oni zlatara Gaspara Balbija (aktivan između 1636. i 1695. godine), zatim Zuanne Piera Grappiglie (1727.–oko 1802.), Anzola Castellija (1662.–1710.), Zuanne Premude (1696.–1749.) i Zuanne Cottinija (1662.–1736.) te kontrolne i majstorske punce za sada neznanih zlatara. U tekstu se u širem kontekstu analiziraju i predmeti označeni puncama zadarskih zlatara Martina Radmana i Michelea Fasola. Analiziraju se različite punce ukucane na ovim predmetima te se donose do sada nepoznati podaci o navedenim i još nekim zadarskim zlatarima aktivnima u ovom razdoblju.

Ključne riječi: župa Sv. Roka Bibinje, liturgijski predmeti, zbirka crkvenog posuda, venecijanske zlatarske radionice

▶ Izak ŠPRALJA
samostan sv. Mihovila, Zaglav

Crkveno pjevanje u Bibinjama

▶ Šime ŠIMUNIĆ
Bibinje

Kulturno umjetničko društvo „Ivan Goran Kovačić“ u Bibinjama

Na inicijativu ondašnje bibinjske mladeži, mahom srednjoškolaca, a uz potporu i podršku tadašnjih mjesnih vlasti, u dvorani zadružnog doma – Doma kulture, 5. kolovoza 1955. godine održana je Osnivačka skupština i osnovano je kulturno-umjetničko društvo pod nazivom KUD „Ivan Goran Kovačić“. Prvi predsjednik bio je Dinko Sikirić „Krivin“. Društvo je registrirano pri nadležnom upravnom tijelu tadašnjeg kotara Zadar. U samom početku djelovanja društvo je imalo dramsku sekciju, folklornu sekciju i pjevačku skupinu s instrumentalnom

pratnjom. Društvo je organiziralo i izvodilo kulturne programe, tzv. Priredbe u mjestu i po okolnim mjestima. Program se sastojao od kratkih skečeva, igranja kola i pjevanja starogradskih i dalmatinskih narodnih pjesama. Dramska sekcija je od samih početaka bila vrlo aktivna i nastupala je u Bibinjama, Zadru i okolnim mjestima izvodeći komedije i drame uglavnom domaćih – hrvatskih autora. Nastupala je u više navrata na hrvatskim smotrama dramskih amatera u Zadru, Kninu, Metkoviću, Hvaru. Najpoznatije predstave bile su „Bitka u nadinskom polju“, „Predstava Hamleta u selu Mrđuša Donja“ i „Mečava“. Želeći oteti od zaborava svoju kulturnu tradicijsku baštinu folklorna sekcija je uvijek bavala i izvodila-igrala narodna kola iz raznih krajeva ondašnje Jugoslavije, a najviše i najčešće slavonska kola. Ozbiljniji rad ove sekcije započinje polovicom 1957. godine kada je proširen program. Ova sekcija je neprekidno djelovala do 1978. godine, nakon čega je došlo do prekida u radu sve do 1985. godine, kada je obnovljen rad ove sekcije pod nazivom „Stariji pivači i plesači“ koji su pjevali stare izvorne narodne bibinjske pjesme i obnovili već zaboravljena stara bibinjska kola: „Kolo igra na dvadesetidva“ i „Naše kolo“. Ovaj sastav djelovao je do 1998. godine nakon čega je došlo do prekida rada. Godine 2001. ponovo je obnovljen rad ove sekcije pod nazivom „Veseli Bibinjci“. Nastupali su na brojnim smotrama i večerima u mjestima Zadarske županije i izvan nje: u Mađarskoj, na „Vinkovačkim jesenima“, „Đakovačkim vezovima“, „Brodskom kolu“, regionalnoj smotri u Metkoviću, na županijskim smotrama, te u televizijskom serijalu „Lijepom našom“.

Ključne riječi: KUD „Ivan Goran Kovačić“, dramska sekcija, folklorna sekcija, Veseli Bibinjci, bibinjska kola

▶ doc. dr. sc. Sanda UGLEŠIĆ
Sveučilište u Zadru, Odjel za povijest

Školstvo u Bibinjama za austrijske uprave

Prosvjetne prilike na zadarskom području bile su uvjetovane promjenama koje su zahvatile pučkoškolsko obrazovanje Dalmacije a koje su bile intenzivirane donošenjem zakonodavne školske regulative u drugoj polovici 19. stoljeća. Pozitivne posljedice takve djelatnosti počele su se u osnovnoškolskoj naobrazbi osjećati tijekom posljednja dva desetljeća 19. stoljeća kada su se s povećanjem broja škola počele mjenjati prosvjetne prilike u zadarskom kotaru. Početak školskog obrazovanja u Bibinjama seže u godinu 1874. kada je započela s radom pomoćna škola koja je s manjim prekidima djelovala do godine 1891. Rješenjem Pokrajinskog školskog vijeća godine 1891. osnovana je redovna škola koja je pokrenuta školske 1893./1894. kao mješovita pučka škola.

Osnivanjem redovne škole započelo je novo razdoblje u razvoju osnovnog školstva u Bibinjama koje pratimo do kraja austrijske uprave a aktivnosti koje su poduzimane pozitivno su se odražavale na obrazovne prilike u mjestu odnosno na povećanje razine pismenosti domaćeg stanovništva.

Ključne riječi: Bibinje, osnovnoškolsko obrazovanje, pomoćna škola, redovna mješovita pučka škola

► Marijana KANDIĆ

Osnovna škola Stjepana Radića Bibinje

Školstvo u Bibinjama od 1918. godine

Početkom 20-og st. školovanje u Bibinjama (Školski kotar Zadar- Kraljevina Dalmacija) trajalo je 4 godine. Nastava se održavala u kući koja je imala par prostorija, a nalazila se kod crkve sv. Roka. Nije bilo knjiga ni bilježnica već se koristila samo mala ploča i kreda koju nisu nosili kući. Nastavu vode svjetovni učitelji. Najpoznatiji je Toma Bulić. Školu je pohađalo oko 120 učenika oba spola. Tijekom vremena povećavao se broj stanovnika i škola je brojčano rasla pa je 1932. godine otvorena nova školska zgrada koja se više puta nadograđivala. Neko vrijeme škola u Bibinjama nije djelovala zbog bolesti i rata.

Nakon Drugog svjetskog rata školovanje traje 6 godina, a u Bibinjama je bilo moguće završiti samo 4 razreda. Učenici odlaze završiti školovanje u obližnje Arbanase. To su mogla samo muška djeca i to ako bi im otac, kao glava obitelji, to odobrio. Vrlo rijetko bi odlazile djevojke za koje se smatralo da je za njih sramotno ići izvan svoga naselja jer im je mjesto u kući i polju. Učenici su tada imali dvije, tri bilježnice (za Hrvatski, Matematiku i Prirodu) te olovku, a neki i gumicu koju su neki kod kuće zamjenjivali komadićem kruha. Od knjiga su imali samo čitanku. Stoga su vrlo pažljivo morali slušati nastavnika koji im je bio jedini izvor znanja.

Pedestih godina obavezna je osmogodišnja osnovna škola. Učenici imaju bilježnice i knjige koje su nosili kući. Roditelji postaju svjesniji važnosti školstva. Sinovi se školuju, a djevojke se i dalje moraju izboriti same za sebe. Škola se širi, nadograđuju se prostorije i povećava broj učenika, napravljeno je igrališta „ za male sportove“, današnja Crljenica. Škola dobiva prvog pedagoga, predmetni nastavnici postaju stručni. Svaki razred imao je svoju učionicu, a predmetni nastavnici su nakon svakog odrađenog sata mijenjali učionice.

Stara školska zgrada nije zadovoljavala potrebe učenika s kraja dvadesetog stoljeća postala je pretijesna. Godine 1989. napravljena je moderno zdanje nove školske zgrade s specijaliziranim učionicama i kabinetском nastavom, a kasnije i sportska dvorana. Tijekom Domovinskog rata nastava se organizirana

u podrumima. U to vrijeme sama je zgrada bila direktno pogođena raketiranjem s brda Križ.

Ključne riječi: Školske zgrade, četverorazredna škola, osmorazredna škola, Domovinski rat

▶ Božidar ŠIMUNIĆ
Matica hrvatska, Zadar

Apelativi, opće imenice u nazivu bibinjske toponimije

Nazivi bibinjske toponimije uglavnom su hrvatskoga podrijetla i pretežno nastali od općih imenica ili njihovih izvedenica uvjetovanim konkretnim prostorno-namjenskim prilikama na terenu. Motiviranost naziva iznimno je raznolika. Činjenica da su toponimi najstariji sačuvani jezični spomenici, u raščlambi njihovih naziva osobitu pozornost privlače stare hrvatske odnosno slavenske riječi kao što su npr. gaj i lug. Mnoštvo toponima prati dakako i mnoštvo povoda za nastajanje naziva. Kod toga, kod većine slučajeva lako je uočljiva logičnost te nepogrešivost-preciznost, u davanju naziva.

To je lako i ilustrirati: iznimno je bogatstvo hidronimije - potoci, izvori, brojni bunari; potom odotoponimije – nazivi dijelova sela, pediotoponimije – polja, dolina, brda, zatim vlasništvo, odnosno pripadanje-antropotoponimija neizbježan je motiv, nisu zaboravljeni ni nazivi stečeni višestoljetnim iskustvenim spoznajama tzv. meterotoponimi, iznimno prilagođene nazive imaju bibinjska brda (oronimi), uvale (ormonimi), dijalektni prežici iz mjesnoga govora bogati su dio naziva, ne izostaju čak ni sanktotoponimi (nazivi prema imenima svetaca) itd.

Svekolika raščlamba bibinjskoga toponimskog nazivlja otkriva iznimno bogate slojeve građe od one jezične, preko povijesne, sve do brojnih podataka o tloznanstvu (agro-pedonimski podatci).

Ključne riječi: bibinjski toponimi, oronimi, ormonimi, hidronimi, antroponimi, meterotoponimi, pediotoponimi, sanktotoponimi

▶ Tome ŠIMUNIĆ
Bibinje

Nasljeđe klasičnih jezika u bibinjskom govoru

U svojem izlaganju o nasljeđu klasičnih jezika u bibinjskom govoru, služeci se ponajviše Šimunićevim Rječnikom bibinjskoga govora, te Divkovićevim Latinsko-hrvatskim rječnikom i Sencovim Grčko-hrvatskim rječnikom, izložit ću velik broj riječi koje je bibinjski govor naslijedio iz klasičnih jezika. Iako ima nešto grčke ostavštine, ipak daleko prevladava ona latinska, s obzirom na višestoljetnu prisutnost latinskog jezika na ovom području - u javnoj i crkvenoj službi. Mjesto Bibinje je i dobilo ime po Rimljaninu Vibiusu, pa neka ovo izlaganje bude i svojevrsan hommage tom rimskom ugledniku koji je baš u našen malon mistu odlučio podići svoju villu rusticu.

Ključne riječi: klasični jezici, Vibius, villa rustica

▶ izv. prof. dr. sc. Ivica VIGATO
Sveučilište u Zadru, Odjel za izobrazbu učitelja i odgajatelja

Jezične i stilske osobitosti bibinjske Madrikule bratovštine Blažene Gospe od Začeca

U ovom radu autor proučava jezične (fonološke, morfološke, sintaktičke, leksičke) i stilske osobitosti bibinjske Madrikule bratovštine Blažene Gospe od Začeca. Ovakvom raščlambom autoru se pružila prilika uočiti i neke kulturološke značajke teksta. Naime, fonološkom i morfološkom raščlambom dokazuje prodiranje štokavskih elemenata pod utjecajem pridošlica; leksičkom raščlambom, poglavito u zapisima dražbi, otkriva primarnu djelatnost žitelja ondašnjih Bibinja; kontrastivnom pak raščlambom stilskih postupaka pri oblikovanju tekstova bibinjske i nekih ravnokotarskih madrikula (iz Sukošana, Polače, Biograda, Tinja i Bubnjana) autor zaključuje da su pisane po istom obrascu te su utjecale jedna na drugu.

Ključne riječi: Bibinje, bratovština, jezične osobitosti, stilske osobitosti, kulturološke osobitosti

